Vonkajšia mini jednotka merania kvality ovzdušia - metodická príručka

Co-funded by the European Union

Erasmus+ KA220 Cooperation Partnerships in Higher Education project “Increasing the visibility and knowledge base on air quality with big data and its impact on the population health” (VISIONAIR), no. 2023-1-SK01-KA220-HED-000158470.

Skratky

PM	**P**articulate **m**atter (Pevné častice)
PM2,5	Pevné častice, ktorých aerodynamický priemer je rovný alebo menší ako 2,5 µm
PM10	Pevné častice, ktorých aerodynamický priemer je rovný alebo menší ako 10 µm
AQI	**A**ir **Q**uality **I**ndex (Index kvality vzduchu)

Úvod

Táto metodická príručka slúži ako praktický sprievodca pre učiteľov a žiakov pri stavbe a sprevádzkovaní vlastnej elektronickej meteostanice. Projekt je navrhnutý tak, aby prepájal teoretické poznatky z fyziky, informatiky a geografie s reálnou praxou a tvorbou moderných technológií.

Cieľom príručky je krok za krokom previesť žiakov celým procesom – od fyzického zapojenia elektronických súčiastok až po odosielanie nameraných dát do cloudového prostredia. Vďaka tomuto prístupu žiaci nebudú len pasívnymi užívateľmi technológií, ale pochopia logiku, ktorá sa skrýva za zberom a spracovaním dát v reálnom svete.

Popis meteostanice

Srdcom celého zariadenia je mikrokontrolér Arduino Nano 33 IoT, ktorý riadi zber údajov z pripojených senzorov. Namerané dáta sa nespracovávajú len lokálne, ale prostredníctvom IoT (Internet of Things) cloudu sa v reálnom čase odosielajú na internet. Žiaci tak môžu výsledky meraní sledovať odkiaľkoľvek – napríklad na obrazovke počítača, tabletu alebo smartfónu vo forme prehľadných grafov.

Čo všetko meteostanica meria a počíta

Meteostanica neslúži len na meranie základných veličín, ale učí žiakov aj logickému mysleniu a aplikácii fyzikálnych vzorcov v programe:

1. **Teplota vzduchu (T):** Základný meteorologický parameter udávaný v stupňoch Celzia (°C).
2. **Relatívna vlhkosť vzduchu (RH):** Údaj v percentách (%), ktorý hovorí o miere nasýtenia vzduchu vodnou parou.
3. **Rosný bod (T_d):** Vypočítaná hodnota teploty, pri ktorej vzduch dosiahne 100 % relatívnu vlhkosť a vodná para začne kondenzovať (tvoriť sa rosa alebo hmla).
4. **Tlak nasýtených vodných pár (E):** Fyzikálna veličina udávajúca maximálny možný tlak, ktorý môžu vodné pary pri danej teplote dosiahnuť.
5. **Teplota vlhkého teplomera** (Wet-Bulb temperature):Teplota, ktorú by dosiahol povrch vody pri jej odparovaní do vzduchu. Je to kľúčový ukazovateľ pre hodnotenie tepelného stresu a efektu odparovania, ktorý sa vypočítava na základe aktuálnej teploty a vlhkosti.

Senzor prachových častíc

Sensirion SPS30 je špičkový optický senzor pevných častíc (PM / prachových častíc), ktorý sa stal priemyselným štandardom pre čističky vzduchu, ventilačné systémy (HVAC) a monitorovacie stanice kvality ovzdušia. [1]

Vďaka patentovanej technológii od švajčiarskej spoločnosti Sensirion rieši najväčší problém lacných optických senzorov – postupné usadzovanie prachu na optike a stratu presnosti.

Hlavné technologické výhody

- **Extrémna životnosť (>10 rokov):** Senzor disponuje pokročilou štruktúrou odolnou voči znečisteniu. Navyše má integrovaný ventilátor, ktorý spúšťa **automatický samočiaci cyklus** (v predvolenom nastavení raz týždenne prudko vyfúkne usadený prach). [1]
- **Pokročilé triedenie častíc (Binning):** Na rozdiel od základných senzorov, ktoré len odhadujú veličiny matematicky z jedného merania, SPS30 reálne meria a rozlišuje veľkosti jednotlivých častíc pomocou laserového rozptylu. [1]
- **Certifikácia MCERTS:** Senzor získal rešpektovaný európsky environmentálny certifikát MCERTS, čo dokazuje jeho vysokú presnosť porovnateľnú s profesionálnymi referenčnými stanicami. [1]

Čo všetko dokáže merať?

SPS30 poskytuje dáta v dvoch rôznych formátoch: [1]

1. **Hmotnostná koncentrácia (µ g/m³):** Výstup pre kategórie **PM1,0; PM2,5; PM4 a PM10**.
2. **Číselná koncentrácia (počet častíc na cm³):** Detailnejší rozbor pre častice veľkostí **PM0,5; PM1,0; PM2,5; PM4 a PM10**. [1]

Senzor teploty a vlhkosti

Sensirion SHT31 je priemyselný, vysoko presný digitálny senzor teploty a relatívnej vlhkosti vzduchu. Patrí do mimoriadne populárnej rodiny čipov SHT3x, ktoré nahradili staršiu generáciu SHT2x. [2]
Vďaka svojej vysokej spoľahlivosti a sa masívne využíva v smart home zariadeniach, meteostaniciach, medicínskej technike a automobilovom priemysle. [2]

Hlavné prednosti čipu SHT31

- **Vysoká presnosť na strednej úrovni:** Oproti modelu SHT30 ponúka lepšiu kalibráciu, najmä pri meraní vlhkosti.
- **Integrovaný interný ohrievač:** Senzor má v sebe zabudované vyhrievacie teleso (heater). To slúži na odparenie kondenzovanej vody v prostredí s vysokou vlhkosťou, čím sa predchádza skresleniu dát, alebo na self-test funkčnosti. [2]

Táto dvojica senzorov tvorí „Environmentálnu a mikro-klimatickú stanicu“. Pre plnohodnotnú meteorologickú stanicu chýba meranie tlaku, zrážok, vetra. Stanica bola vyvinutá z ohľadom na cenu a jednoduchosť riešenia. Dokáže ale plnohodnotne merať kvalitu vzduchu ovplyvnenú prachovými časticami.

Výpočet rosného bodu

Rosný bod je teplota, na ktorú sa musí vzduch ochladiť (pri stálom tlaku), aby sa stal plne nasýteným vodnou parou (relatívna vlhkosť dosiahne $100\,\%$). Ak sa vzduch ochladí pod túto teplotu, vodná para začína kondenzovať (vzniká rosa, hmla). Výpočet je realizovany pomocou Magnusovho vzorca.

Výpočet teploty vlhkého teplomera (T_w)

Teplota vlhkého teplomera je najnižšia teplota, na akú je možné vzduch ochladiť adiabatickým odparovaním vody pri konštantnom tlaku. V praxi sa meria teplomerom, ktorého snímač je obalený vlhkou tkaninou. Ide o kľúčový ukazovateľ pre hodnotenie tepelného stresu ľudského organizmu.

Namerané a vypočítané dáta sú prenášané pomocou na Arduino IoT cloud, kde ich je možné zobraziť pomocou mobilnej aplikácie alebo web aplikácie. V rámci pojektu vision air funguje aj serfver ktorý údaje preposiela na ThingsBoard cloud. Príklady jednotlivých dashboardov sú na obrázku obr.1 a obr.2.

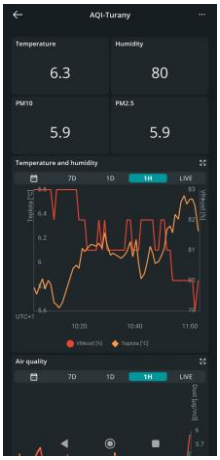

Obr.1 Arduino IoT cloud mobile app dashboard

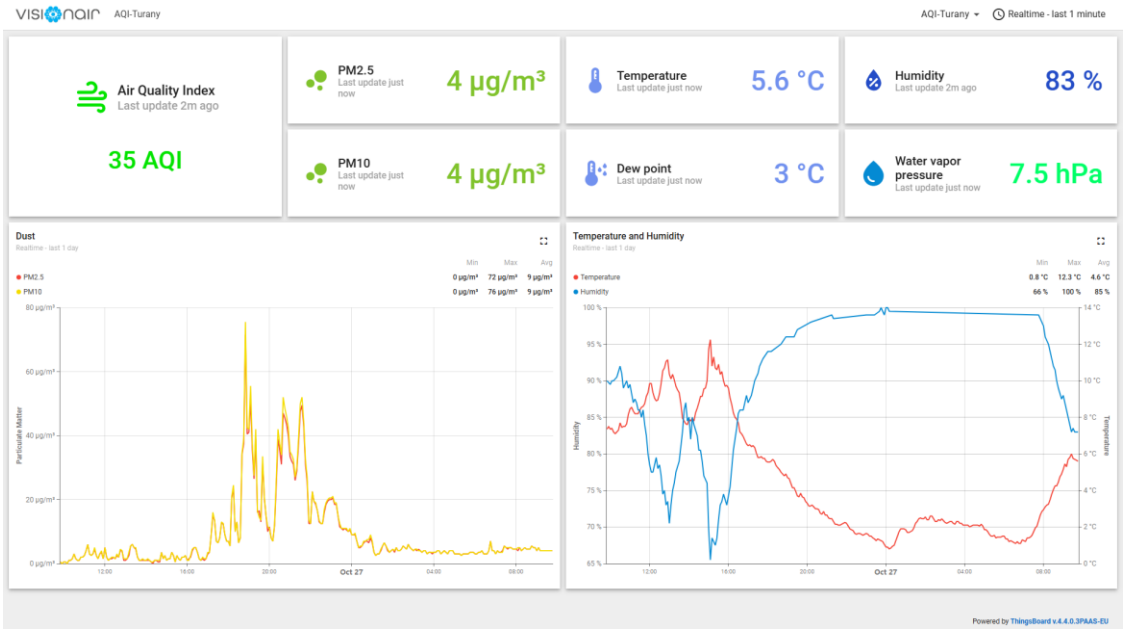

Obr.2 ThingsBoard dashboard

Praktická časť: Osádzanie a spájkovanie plošného spoja (PCB)

Konštrukcia meteostanice kombinuje modernú povrchovú montáž (**SMD**) a klasické súčiastky s vývodmi (**THT**). Táto časť rozvíja jemnú motoriku žiakov a učí ich správnym technickým postupom pri práci s elektronikou.

Aby sa so súčiastkami na doske dobre pracovalo a po otočení dosky nevypadávali, **postupujeme vždy od najnižších komponentov k najvyšším**. Najprv si pripravíme súčiastky podľa priloženého zoznamu:

Označenie	Puzdro	Počet	Typ
C2		1	220uF/35V
C11, C12, C13, C15, C18	C0805	5	100n
C14, C16, C17	C0805	3	10u
D1	DO-201	1	1N5908
D3, D4	SMF	2	SMF5V0A
F1		1	SS-5H-1A-APH
J1		1	MX-6410-04A
J2		1	MX-6410-05A
J3		1	B4B-PH-K-S-GW
J4		1	MX-6410-02A
L1		1	COIL0912-0.068
R43, R44, R47, R50	R0805	4	100
R45, R46	R0805	2	10k
RV1		1	V8ZA1P
U1		1	ABX00027

Následne začneme z osádzaním podľa priloženého osadzovacieho plánu *Obr.3*.

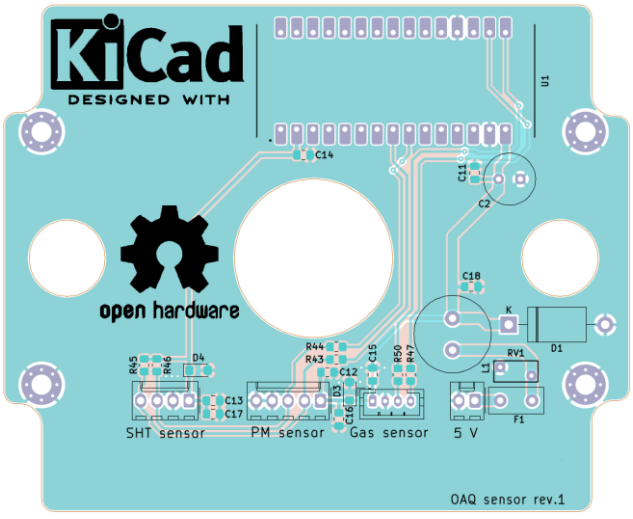

Obr.3 Osadzovací plán

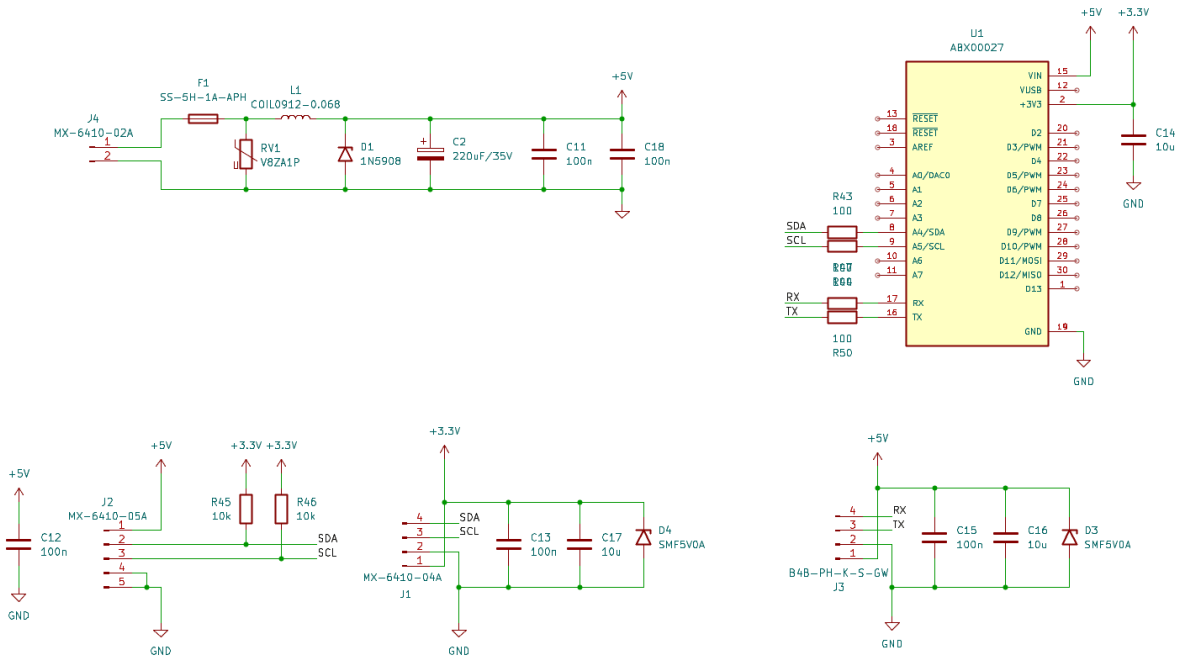

Obr.4 Schéma zapojenia

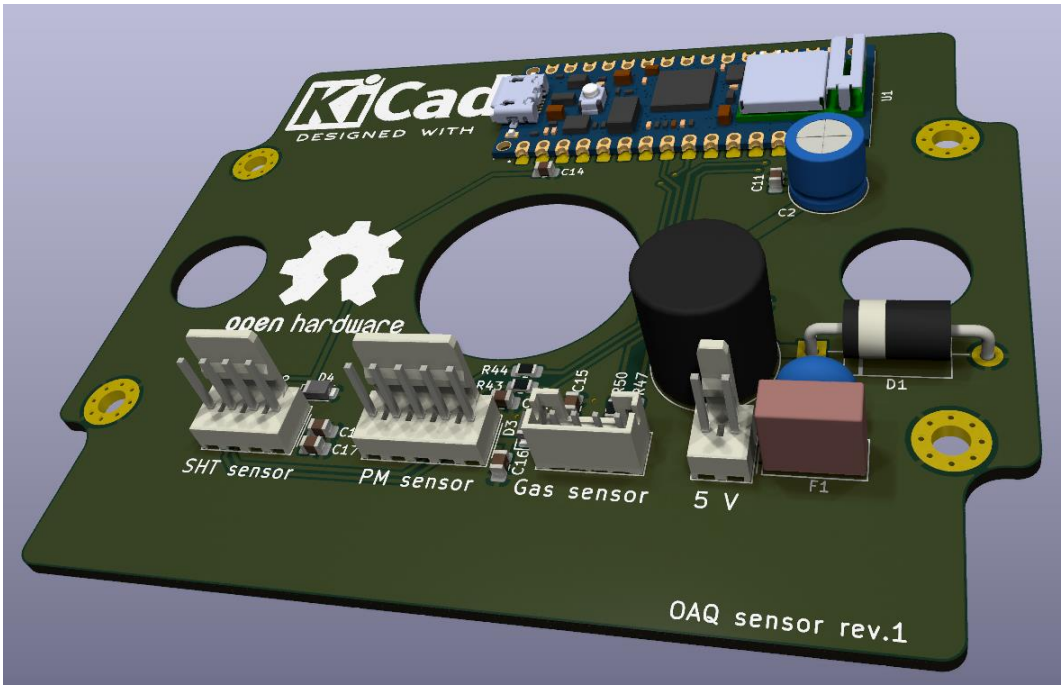

Obr.5 3D model osadenej dosky plošných spojov

Celá doska je potom umiestnená do krabičky, a sú k nej prepojené senzory podľa schémy zapojenie na obrázku 2. Senzory sú umiestnené v 3D tlačenom radiačnom štíte potrebné súbory pre 3D tlač sú súčasťou projektovej dokumentácie spolu zo zdrojovým kódom pre mikrokontrolér Arduino. Hotová stanica je na forografii obr.6.

Obr.6 Fotografia hotovej jednotky

Použitá literatúra

[1] Datasheet SPS30
https://sensirion.com/media/documents/8600FF88/64A3B8D6/Sensirion_PM_Sensors_Datasheet_SPS30.pdf

[2] Datasheet SHT3x-DIS
https://sensirion.com/media/documents/213E6A3B/63A5A569/Datasheet_SHT3x_DIS.pdf